

IV. RÉSZ.

A keresztény anyaszentegyházról.

1. fejezet.

Az egyházzól általában.

49. A keresztény anyaszentegyház.

Azok a vallásos gyülekezetek, melyek Jézus tanításai alapján állottak elő, együtt alkotják a Jézus egyházát, vagy a keresztény anyaszentegyházat.

Jézus nem alapított egyházat, sőt ő maga ezt a szót nem is használta, hanem csak gyülekezetről beszélt, de az ő követői a különböző helyeken alakult gyülekezeteket már egyháznak nevezték. Voltak tehát korinthusi, éfezosi, jeruzsálemi stb. egyházak. Az egyházakat a Jézus követői alkották. Ma már az egyes gyülekezeteket nem egyháznak, hanem egyházközségeknek nevezzük, mert a sok egyházközség egyeteme alkotja a keresztény anyaszentegyházat. Pál apostolnak és másoknak buzgósága következtében sok gyülekezet keletkezett Jézus halála után nem sok idő múlva.

A Jézus követői magokat egy jó ideig keresztényeknek nevezték csupán. Idővel azonban a keresztény egyházban az egység megszakadt. Nevezetesen egyik rész Róma körül csoportosult, a római püspököt ismerve el fejték s ezt római kath., vagy másképpen nyugati egyháznak nevezték.

A kereszténység másik felének Konstantinápoly lett a középpontja, az ottani patriarcha pedig az egyház feje s ezt elnevezték földrajzi fekvésénél fogva keleti egyháznak. A római püspök *pápa* néven lett a nyugati kereszténység feje, keleten pedig a konstantinápolyi *patriárcha*.

Később, a 10. század óta mégjobban megoszlott a kereszténység. A nyugati egyházban reformátorok léptek fel, akik különböző egyházakat alkottak. Nevezetesen Luther Márton német reformátor megalapította az evangélikus, vagy lutheránus egyházat, Kálvin követői a református, vagy kálvinista egyházat, Dávid Ferenc követői pedig az unitárius egyházat. Ezeken kívül megalakult az angol nemzeti egyház, vagy másképpen: anglikán egyház.

A keleti egyházak nemzeti egyházzá alakultak, melyeknek a fejei rendszerint az államfők lettek. Ilyen keleti egyházak a görög, bolgár, szerb, román és a nagy háború előtt az orosz.

A róm. katolikusok azt tanítják, hogy csak ők jutnak az üdvösségre, s többi más ortodox nagy konservatív egyház azt hirdeti önmagáról, hogy csak az ők kebelében lehet lehet az üdvöt föltalálni.

Az unitárius és más szabadelvű egyházak pedig azt tanítják, hogy egyedül üdvözítő egyház nincsen. A jó és Istenfélő ember mindenik egyházban üdvözül, a gonosz és hitetlen pedig egyik egyházban sem.

50. Az egyház célja.

A keresztény egyház célja az, hogy az embereket olyan társadalmi életre vezesse, amilyent Jézus akart megvalósítani a földön s melyet Isten országának nevezett.

Az egyház — amint mi felfogjuk — első sorban az emberek közötti testvériséget akarja megvalósítani. A közös imádság, az Isten igéjének együttes hallgatása lelki egységet kell, hogy teremtsen s meg kell mindenkit győznie arról, hogy egymással törődnünk kell s egymásnak szerető és segítő testvérei vagyunk.

Az egyháznak második nagy célja a vallásos igazságok művelése, ápolása és terjesztése. Mint min-

den ezen a világon, a vallásos igazságok is az emberi szellem általános fejlődésével lépést tartanak s éppen azért a vallást is állandóan művelnünk és fejleszteniünk kell.

51. Az egyház kormányzása.

Mint minden más társadalmi intézmény, az egyház is csak szervezetben felelhet meg hivatásának s a szervezet csak vezetőkkel, kormányzókkal és engedelmeskedőkkel vagy kormányzottakkal valósítható meg. Az unitárius egyházat a vezetők az egyháztagok képviselői által alkotott törvény és szabályok szerint kormányozzák.

Minden keresztény egyháznak vannak kormányzó szervei, de azok nem egyformák. A római katolikus egyházat például a papok kormányozzák, miért is az ottani kormányzatot *pap uralmi* (hierarchikus) kormányzatnak nevezzük. A protestáns egyházakban a papok és világiak együttesen vezetik az egyházat.

Az unitárius egyház szervezete és kormányzata a következő: Az egyházközségek együttesen alkotják az egyetemes egyházat.

Az egyházközségek három csoportra vannak bosztva, u. m. anya-, társ- és leányegyházközség.

Anyaegyházközségek azok, melyek önállóan fenn tartanak egy lelkeszi állást.

Társegyházközségek pedig azok, melyek közösen tartanak fenn egy lelkeszi állást. A leányegyházközségek pedig nem tudnak egy önálló lelkeszi állást fönntartani, valamelyik anyaegyházközséghez csatlakoznak és annak felügyelete, gondozása, segítése alatt állanak. Midőn pedig csak néhány unitárius család van valamelyik idegen felekezetű közösségben, azt szórványnak nevezzük.

Az egyházközségek önmaguk kormányozzák magukat az egyházi főhatóságok felügyelete mellett.

Az egyházközség legfőbb szerve a *közgyűlés*, melynek tagja minden családfő, aki az egyházi terhek hordozásába részt vesz. A közgyűlés Kebli Tanácsot (Presbiterium) választ, melynek 4—24 tagja lehet az egyházközség népességéhez képest. A kebli tanácsi tagok megválasztása 3 évre szól, de a tag újra választható a gyűlés belátása szerint.

A közgyűlés egy gondnokot, pénztárnokot és jegyzőt is választ.

Az *egyetemes egyházba* való bekapcsolódás miatt az egyházközségek egy-egy csoportja az *egyházkört alkotja*. Az unitárius egyházban jelenleg 8 egyházkör van; u. m. 1. Kolozs-dobokai kör, 2. Aranyostordai-kör, 3. Marostordai-kör, 4. Küküllő-kör, 5. Keresztur-kör, 6. Udvarhely-kör, 7. Felsőfehér-kör, 8. Háromszék-kör.

Az egyházkörnek élén az *esperes* és két világi *felügyelő gondnok áll*. Az *esperest* és a *felügyelő gondnokokat* a köri közgyűlés választja, még pedig a *felügyelő gondnokokat* élethossziglan, az *esperest* pedig hat évre.

A kör ügyeit a *köri közgyűlés* végzi el, mely minden évben egyszer szokott rendes körülmények között tartatni. E gyűlésnek tagjai hivatalból, a kör területén levő egyházi tanácsosok, a lelkészek és énekvezérek, felekezeti tanítók és az egyházközségeknek rendes képviselői, ami rendszerint a gondnok személyében szokott kifejezést nyerni. Az egyházkörben az esperes és felügyelő gondnokok mellett van egy közigazgatási és egy fegyelmi bíróság valamint egy köri jegyző és egy közügyigazgató.

Az egyháznak igazi szíve a *főtanács*. Ennek szervezete idők folyamán változott. Jelenleg azon tagokból áll, amelyet korábban a *főtanács* maga választott és választ ma is; részint az egyházközségek,

részint pedig a közgyűlés küld oda tagokul illetve, képviselőkül.

Az egyházi főtanács választja az E. Képviselő Tanácsot, mely a főtanácsnak való felelőssége alatt az egyház ügyeit vezeti. A főtanács választja a legfőbb egyházi tisztviselőket.

II. Fejezet.

Ünnepek, istentiszteletek.

52. Az ünnepek.

Isten tiszteletére s az emberek lelki szükségleteinek kielégítésére az egyház ünnepeket határozott meg, mely alkalmakkor a mindennapi élet gondjait elhagyva, a lelki élet kérdéseivel foglalkozunk. Ezek az ünnepek: 1. Vasárnap, a hetedik nap, melyen minden jó keresztény a templomba megy s tartózkodik minden testi munkától; karácsony, Jézus születésének emlékünnepe, ujév, mint polgári ünnep; nagy péntek Jézus halálának; husvét feltámadásának, áldozó csütörtök mennybemenetelének, pünköst a szentlélek elküldetésének és a keresztény egyház megalapításának emlékünnepe. Különösen kiemeljük a vasárnapok közül Szentmihálynak vasárnapját, mikor az Isten jóságáért mondunk különösebb és mélyebb hálát. Karácsony, husvét és pünköst három napos ünnep, a többi csak egy napos.

53. Az istentisztelet.

Az igaz vallásos szellem ápolására istentiszteletet tartunk, mikor is a hivek egyetemében a közös éneklés, imádság, a vallásos élet igazságainak hallgatása által hitünket, buzgóságunkat erősítjük és mélyítjük.

Jézus a felől nem intézkedett, hogy hányszor tartsunk istentiszteletet. A gyakorlat úgy fejlődött ki, hogy vasárnap kétszer, u. m. délelőtt és délután, hétköznapokon pedig csak egyszer, a reggeli órákban tartunk templomozást. A hétköznapi istentisztelet csak egyházi énekből és imából áll, a vasárnapi még egyházi beszédből is. A protestáns istentiszteletnél az egyházi beszédnek nagy jelentősége van.

Az oly ember, aki Istent féli és embertársait becsüli, buzgósággal részt vesz az istentiszteleteken. Különösen az egyházköztség előjáróinak kell jó példával járniok elől, hogy az ők buzgóságuk és nemes igyekezetük másokban is hasonló elhatározásokat ébresszen fel.

III. Fejezet.

Szertartások (Sacramentumok).

54. A Jézus által rendelt szertartások.

Mi a Jézus tanításai alapján két vallásos szertartást gyakorolunk: a keresztséget és az urvacsorát.

Jézus történetéből világosan megállapítható, hogy ő a fényes szertartásokat nem tartotta fontosnak s csupán két vallásos szertartást rendeltel, a keresztséget és az urvacsorát. A keresztséget ő maga is fontosnak tartotta, mert megkeresztelkedett, de fontosnak tartották a követői, akik az első keresztény századokban a megkeresztelteket előzetesen megtanították a Jézus tanításaira.

Az urvacsorát Jézus halála előtt való estve szerezte azáltal, hogy tanítványaival megette a húsvéti bárányt és ekkor kenyeret és bort adván, lelkökre kötötte, hogy az ő emlékezetére azt máskor is gyakorolják.

Ezeket a szertartásokat *szensége*nek (Sacramentum) nevezték. A katolikusok még öt szentséget kapcsoltak hozzá, u. m. bérmálás, gyónás, házasság, utolsó kenet és papszentelés, úgy, hogy a katolikusoknak hét szakramentumuk van, míg a protestánsoknak kettő.

55. A keresztség.

A keresztség ténye által a szülők bizonyosságot tesznek arról, hogy gyermekeiket a keresztény anyaszentegyház törvényei szerint kívánják nevelni s ezáltal a gyermeket ünnepiesen beavatják az egyház tagjai sorába.

Az evangélium is azt mondja: Elmenvén tanítanak minden népet, megkeresztelvén az atyának, fiunak és szentléleknek nevében. (Máté 28, 19.) Minden jó keresztény megkeresztelteti gyermekét még csecsemő korában, mert ezáltal beavatja az egyház tagjai közé s mintegy kötelességet vállal Isten előtt, hogy gyermekét az anyaszentegyház szellemében fogja nevelni.

Hogy a keresztséget mikor és miképen kell végrehajtani, arra a szentírásban semmi határozott utasítást nem találunk. Régenté, amikor a keresztény vallás még nem volt általános, a keresztény vallásra áttérőket keresztelték meg. Ma azonban a keresztény egyházakban általában csecsemő korban keresztelik meg a gyermekeket.

Kivételt képeznek a baptisták, akik ma is felnőtt korban keresztelik meg az embereket.

A keresztények a keresztelés végrehajtására nézve nincsenek egy véleményen. A protestánsok szerint csak a pap keresztelhet, míg a katolikus fölfogás szerint, ha a pap nincsen jelen s a gyermeket a közeli halál eshetősége fenyegeti, megkeresztelheti más is. Ezen eljárásnak hitbeli alapja az, hogy a katho-

likusok szerint a gyermek a kereszteleés által válik kereszténnyé s mivel szerintük a nem keresztény el-kárhozik, ettől a veszedelemtől akarják megmenteni. Az unitárius vallás pedig azt tanítja, hogy a keresztény szülők gyermekei is keresztények s a gyermek korai halálával nem juthat a kárhozatra, ha véletlenül nem keresztelték is meg.

Az unitáriusok gyakorlata szerint a kereszteleés ténye legtöbbször a lelkész lakásán történik, de gyakori esetben a megkeresztelendő lakásán, vagy a templomban, mindenhol ünnepies ima és beszéd (agenda) kíséretében. A kereszteleést a pap úgy hajtja végre, hogy a csecsemő fejére kevés vizet önt és e szavakat mondja: „Én megkeresztellek téged az atyának, fiunak és szent léleknek nevében“.

Ha olyan tér át az unitárius egyházba, aki nem volt megkeresztelve, korára való tekintet nélkül megkereszteljük.

56. Az Urvacsora.

Az urvacsora az a vallásos szertartás, amellyel mi Jézus haláláról az ő meghagyása szerint megemlékezünk.

Jézus halála előtt való este összegyűjtötte tanítványait s megette velük a husvéti bárányt s a vacsora végén komoly és ünnepies hangulatban megtörte a kenyeret s rendre adván mindeniknek, ezt mondotta: *Vegyétek és egyétek, mert ez az én testem; azután a bort is rendre adván ezt mondotta: igyatok ebből, mert ez az én vérem, amely ti éretetek kiontatik. Valahányszor ezt cseleksztitek, mindannyiszor az én emlékezetemre tegyétek.* (Máté 26, 26—29.) (Márk 14, 22—25.) (Luk. 22, 19—20.).

Jézus meghagyásából a következőket kell megjegyeznünk és megtartanunk: 1. A Jézusra való emlékezés magában foglalja azt, hogy bűnbánattal kö-

zeledik az ember annak a mesternek az asztalához, aki életével a legtisztább erények példányképe volt. 2. Embertársainkkal meg kell békülnünk, hibákat meg kell bocsátanunk, hibáinkért, netaláni sértéseinkért mi kell engesztelnünk. 3. Erős fogadalmat kell tennünk arra, hogy jövőre a rosszat kerülni s a jót gyakorolni fogjuk, mert csak ebben az esetben számíthatunk arra, hogy megnyerjük a megváltás és ujjácsszületés menyeyei boldogságát.

Mi az urvacsorai kenyeret és bort a Jézus tanításai szerint jelképnek tekintjük. A római katolikusok az urvacsorai jegyekben a Jézus valóságos testét és vérét hiszik s éppen ezért az urvacsorát nem is két szín alatt (kenyér és bor) szolgáltatják ki, hanem egy szín alatt (ostya). A lutheránusok és reformátusok két szín alatt szolgáltatják ki az urvacsorát, de hitelveik különböznek egymástól. A lutheránusok azt hiszik ugyanis, hogy az urvacsorai jegyekben a Jézus teste és vére vagy alatta, vagy felette, vagy benne valósággal ott van, a reformátusok pedig a Jézus testét és vérét szellemileg élvezik. Ez a felfogás áll legközelebb a mi hitünkhöz.

Arra nézve, hogy *hányszor* éljen a keresztény hívő az urvacsorával, különböző időben különböző volt a felfogás. Az első keresztények, mikor egybe gyűltek, mindennap éltek vele s a szent vendégség valóban a szeretet vendégsége volt. A gazdagok megvendégelték a szegényeket, sőt némelyek egész vagyonukat is a szent célra adományozták. Később csak vasárnapokon, majd még később a nagy ünnepekre maradt. Mi évente négyszer élünk urvacsorával, még pedig karácsony, husvét, pünkösöd és szentmihály vasárnapján, mindenkor a délelőtti istentisztelet alkalmával.

A betegeknek, gyöngéledőknek a lelkész otthon a lakásukon szolgáltatja ki a szent jegyeket.

Az urvacsora vétel komoly és különösen ünnepies

voltából következik, hogy azzal csak a józanok, a lelkiileg rákészültek élhetnek. A köztudomás szerinti nagy bűnösöket sem kell azonban kizárni e szent jegyek vételétől, mert ezzel bűnbánatra és megjavulásra vezérelhetjük s ezáltal a társadalom visszakapja azt, akit elveszítettnek vélt.

A keresztény ifjak a konfirmáció alkalmával részesülnek először az úri szent vacsorában.

57. A konfirmáció.

A keresztény növendékek a vallás igazságairól 14 éves korukban összefoglaló áttekintést nyernek; tanulmányaikról a gyülekezet színe előtt vallomást tesznek, mi által szellemileg, erkölcsileg az egyház önálló tagjaivá válnak. Ezt a nyilvános hitvallást hitben való megerősödésnek, vagy konfirmációnak nevezzük.

Az egyház különös nagy gondot fordít arra, hogy a gyermekek kellő vallásos oktatásban részesüljenek.

Mikor ez megtörtént és a gyermekek odafejlődtek, hogy vallásunk tanait áttekinthetik, az egyház még egy összefoglaló áttekintést ad az ifjaknak s mikor az ifjak megismerték szent vallásunk igazságait, egy ünnepies istentisztelet alkalmával erről bizonygot is tesznek, mikor is először részesülnek az úri szent vacsorában.

A konfirmációval elkötelezi magát arra is az ifjú, hogy egyházának hűséges tagja lesz s annak előhaladását teljes tehetsége szerint munkálni igyekszik.

Az őskeresztények a konfirmációhoz hasonló előkészülettel vették fel a pogányságból a keresztény vallásra térőket.

58. A házasság megáldása.

A házasságot az igaz emberek a hit, remény és a szeretet jegyében kötik s az oly országban is, ahol fönnáll a polgári házasság intézménye, minden jó keresztény szent kötelességének tartja, hogy egyházi áldásban részesüljön ezen egész életre kiható fontos lépés alkalmával.

A házassági megáldás kizárólag a pap kötelessége. A megáldás történhetik a templomban, lelkeszi hivatalban, vagy a felek valamelyikének lakásán.

59. Temetés.

A halál minden helyesen ítélő ember lelkében komoly gondolatokat és magábaszállást, az elhunyt rokonaiban és barátaiban még részvétet és gyászt idéz elő. Elhalt embertársunknak tehát tartozunk azzal, hogy tisztességesen eltemessük s a temetés alkalmával Istenhez forduljunk, hogy azáltal a vallás vigasztaló, megszentelő és jóra buzdító erejében részesülhessünk. Az egyház a halottak tisztességes eltemetésére és az akkor tartandó ünnepies istentiszteletre nagy gondot fordít. A gyász minden igaz embert Istenhez vezérel.

Minthogy a temetés ily komoly szertartás, ez alkalommal minden ezzel össze nem férő szokás, mint pl. a torozás mellőzendő. Egyházunk a torozást már régebben eltiltotta s nem is vesz részt abban senki, aki igaz vallásos ember.